

УКРАЇНСЬКА ПРЕСОВА СЛУЖБА

ВИДАННЯ ГОЛОВНОЇ РЕДАКЦІЇ.

Ч. 5.

10 лютого 1941 р.

БОЛЬШЕВИЗМ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ.

I.

Опанувавши владу, станув большевизм перед подібним, як і стара російська імперія, завданням розв'язки національного питання в імперії. Вже спочатку було ясно, що він, будучи органічним породженням московської духовності та її імперського "месіянства", логічно й неминуче піде шляхами старого асиміляторства поневолених народів. Але в процесі своєї тактичної еволюції, так зв. національна політика лєнінізму прибрала дещо відмінні /від царської Росії/ зовнішні форми. Цю відмінність обумовляли наступні причини.

Першою з них була та, що большевизм - базуючи свій світогляд на історичному й діалектичному матеріалізмі - спочатку взагалі недоцінював націю, як явище спіритуальне й органічне. Духовність і світ ідей були для нього тільки функціями, "надбудовою" матерії /матеріальних форм кожного історичного етапу/. Геручися за кардинальну перебудову всіх форм суспільного існування - большевизм не сумнівався, що вона закономірно потягне за собою й процеси дегенерації націй, які, повільно втрачаючи свій /неповторний на ділі!/ зміст, взаємно нівелюючися й втрачаючи стимули для окремішнього існування, - остаточно витворять новий тип інтернаціонального суспільства.

Виходячи з цієї хибної ідеологічної й теоретичної передпосилки, большевизм спочатку розцінював процеси національного відродження, що після революції вибухли серед поневолених народів ССРСР, тільки як переходову стадію чи фазу, що остаточно уложиться в його програмові схеми історичного розвитку, і навіть допоможе їх скорішій реалізації. Звідси одне з пояснень, чому большевизм - ідеологічно й програмово ворожий лібералізові - формально прийняв власне лібералістичні засади в своїй первісній національній політиці. Кажемо - одне з пояснень, бо цей "лібералізм" обумовлявся й іншими причинами.

Большевизм, як духове й навіть як соціально-політичне явище, був породженням московської стихії; її психологічним продуктом... Свій внутрішній нерозривний зв'язок із Московщиною та її історією, еліта большевизму завжди глибоко відчувала при всій своїй теоретичній вірності ідеологічно-програмовим схемам марксизму. Це відчуття спричинювало її внутрішню роздвоєність. Інтелектуально /розумово/ вона була марксистською; своїм же первородним інстинктом /душею/ - московською. Ця парадоксальна суперечність у всій своїй силі виявилася й так званій лєнінській національній політиці. Розумово толеруючи національний розвиток народів ССРСР і навіть теоретично визнаючи, що він "вповні" укладається в марксистські "закономірності" - ця політика водночас намагалася його гамувати, інстинктом свого московського первородства відчуваючи, скільки небезпек ховає в собі цей розвиток для московського великодержавного месіянства!

Треба признати, що інстинкт большевицької еліти був прозорливішим від її розумових схем. Він уже тоді правильно відчував ті наслідки, до яких остаточно зможе привести процес емансипації національностей ССРСР. Але одразу застосувати старі по формі методи асиміляції, советська влада не могла з багатьох міркувань.

Після розвалу московської імперії, процес відродження поневолених націй переходив зо стихійною, прискороною силою. Заперечити й зліквідувати його прямими репресіями большевизм не мав можливості, бо самий переходив ще критичну стадію боротьби за владу та не посідав для цього вистачальних сил. А втім, балансує між вказаними суперечностями теорії і практики, між надуманими програмовими схемами й московським великодержавним інстинктом - він са-

мий ще не здавав собі справи, яку конкретну позицію треба йому зайняти в національному питанні. Виявом цих хитань й була ленінська національна політика.

В плані теоретичному - вона намагалася узгодити національні рухи з концепцією марксизму й ніби їх толерувала, декларуючи ліберальні засади самоозначення /включно аж до "відділення".../; в плані ж практичному не хотіла допустити до розриву цих рухів із московською імперською системою, і тому їх поборювала. Сприятливу для большевизму розв'язку національних проблем мала дати славнозвісна "національна формою й соціалістична змістом" політика... Звідси вийшли "українізації", "білорусизації" та інші тактичні маневри советської влади, при допомозі яких вона сподівалася "одомашнити" національні рухи, зробити їх "регіональними" та розрядити їхній, небезпечний для Москви, динамізм. З усіх цих планів нічого корисного не вийшло для большевизму! Він і тут опинився в сліпому куті. Сподіючися зробити з поневолених націй знаряддя для свого експериментаторства, він - цього не хотючи - самий творив для них відборонні позиції.

Сталінізм зрозумів безнадійність цієї політики. Після довгих і складних "хірургічних" операцій над теоріями большевизму, він кінець кінцем продекларував культ "общаво атечества" й завернув у випробований досвідом століть фарватер старого московського асиміляторства. Але було вже запізно! Засів, зроблений відродженням і боротьбою поневолених народів, дав сильні й буйні порости, яких не вирвуть уже ніякі репресії. Момент для цього червона Москва прогала!

З боротьби з поневоленими націями ССРСР, яка з кожним роком прибирає все гостріші форми, сталінізм послуговується подвійною методою: терором і насильним накинням цим націям впливів московської культури. При всій штучності свого історичного розвитку, в значній мірі "крадена" / в ній перехрещуються чисельні чужі впливи / і творена відірвано від власного народнього тла - ця культура проте відбила в собі московську психологічну стихію, зо всіма рисами її нездорової екзальтованості, неупорядкованості й деструктивізму. Звідси походить її тяга до "космічності" /або, як каже відомий московський філософ Бердяєв - "апокаліптична настроєвість" / і віра в своє особливе "месіянське" покликання. Якраз завдяки цій тенденції, як також і грандіозній імперській системі, в якій вона розвивалася - московська культура, при всій своїй штучності й внутрішній неорганічності, все ж зуміла перетворити себе в експансивний і агресивний фактор.

Всі творці московської культури відчували й розуміли її основну ідею, як ідею месіянську. На цій базі сходилися всі течії московської культурної думки, що при всіх своїх ідеологічних розходженнях однаково сприймали ідею Москви, як месіянське післанництво "Третього Риму". В історичному процесі, ця ідея глибоко просякла не тільки свідомість, але й інстинкт носіїв московської культури. Класичне сформулювання ідеологічної концепції московського культурного месіянства дав Достоевський такими словами: "Істина одна! А значить тільки один із народів може мати справжнього Бога, хоч би інші народи мали своїх особливих богів. Всякий народ мусить вірити, коли хоче довго жити, що в ньому й тільки в ньому зосереджується місія рятунку світу; що він живе для того, щоб стояти на чолі інших народів і втягати їх до себе воедино... Призначення московської людини безспірно всеєвропейське й усесвітнє"...

/Далі буде/. Инж. М. Сціборський.

СВЯТКУВАННЯ ЮВІЛЕЮ ПОЛК. АНДРІЯ МЕЛЬНИКА.

Берлін.

26 січня відбулася в Берліні заходом місцевої філії Українського Національного Об'єднання Святочна Академія з нагоди 50-ліття Полк. Андрія Мельника. Осередньою точкою програми Свята була промова найвизначнішого сучасного українського поета Євгена Маланюка, колишнього ад'ютанта Ювілята. Промовець говорив про характер української душі, про події великих днів Національної Революції, про головні постаті Києва 1917-18 р.р., й на цьому тлі дав барвну характеристику Полковника - соборника, стратега, борця. Далі увійшли в програму виступи мужеського хору під управом В. Осташевського, солоспіви Оксани Бурбелло й декламації. Про небуденне Свято, що в ньому взяло участь біля 1000 осіб, напишемо ще обширніше.

Відень.

Віденська філія Українського Національного Об'єднання й Акад. Т-во "Січ" влаштували 21 грудня мин. року Свято 50-ліття життя й діяльності Полк. Андрія Мельника. Перед чисельно зібраною публікою виступив із промовою Голова філії УНО др Остап Грицай, змалювавши ідею культу Вожда в нинішній переломний час. Студ. А. Дольницький прочитав реферат про життя й боротьбу Ювілята. В програму увійшли ще декламації, солоспіви й виступи хору під проводом Р. Новосада.

УКРАЇНЦІ В ГЕН. ГУБЕРНІЇ.

Відозва Арх. Іларіона до православних розсіяних у світі.

Архиепископ Іларіон звернувся до всіх православних українців, розсіяних у широкому світі, з відозвою, в якій у першу чергу повідомив їх про своє призначення. Архиепископ звертає увагу на сучасні проблеми Прав. Церкви та підтримку, що її зазнає від усіх вірних при розв'язці актуальних проблем. Архиепископ взиває розсіяних у широкому світі українців православного віросповідання, щоб не забували про рідний край, щоб не ослаблювали себе партійними й гуртковими суперечками, щоб вірно трималися рідної мови та дітей своїх виховували в рідному дусі та щоб завжди творили - хоч фізично розпоросену, проте духово об'єднану - одностайну громаду.

Розпорядок Ген. Губернатора про ревізію засудів.

Ген. Губернатор видав мин. року розпорядок про польське судівництво, на основі якого рішення польських судів можна піддавати поновному розглядові, якщо цього вимагає прилюдний інтерес. Круги українських правників будуть тепер помагати українському населенню переводити такі ревізії процесів, поскільки пошкодовані мали б в якийсь спосіб терпіти від колишніх польських засудів /позбавлення гром. прав, конфіскації, тощо/.

Володавщина.

Делегатура холмського Укр. Допомогового Комітету в Володаві обіймає свою діяльність 55 сіл, поділених між 7 волостей. Іде тут жава культурно-освітня праця: кожна волость має більшу бібліотеку, таксамо й чимало сіл. Всюди відбуваються освітні курси, молодь влаштовує різні імпрези; понад 20 сіл має вже зорганізовані Курені Молоді, що об'єднують понад 700 хлопців і дівчат. У Володаві є 3 українські школи: торговельна /біля 140 учнів/, господинська /16 учениць/ та народня /220 учнів/. Господинська школа є теж у с. Волі, а доповнюючі господ. школи мають повстати в двох інших селах. По народніх школах Володавщини працює понад 70 учителів-українців. В Володаві є учнівська бурса. Кіночих Секцій у Володавщині 15. Це зразкова організаційна клітина.

ВІД ДАРДАНЕЛІВ ПО ГІБРАЛЬТАР.

Білгородський часопис "Време" помістив під цим наголовком цікаву статтю про розвоєві можливості нинішнього конфлікту, з якої наводимо суттєві місця:

Поява німецьких воздушних сил на Середземному морі, й інші позначки, вказують, що ми на початку нового етапу війни. Етапу, який повинен би на думку однієї з воюючих сторін довести до шести місяців до мира, на думку ж другої сторони - цей етап повинен бути ударемнений, щоб могли розпочати довгу війну на всіх суходолах.

Було очевидне, що положення на Середземному морі не могло залишити байдужим другого члена Осі. Велика Британія, яку боронять в ці місяці мряки, непогоди й бурі, вислала більшість своєї воєнної флоти в Середземне море. Теж уся активність її генерального штабу спрямована на море між Європою, Азією й Африкою, на якому Англія хоче вдержати за всяку ціну свою давню перевагу.

Розпочався наступ в Киренаїці, підготовку до якого бачив маршал Граціяні від кількох місяців, але не мав змоги опертися. Сріпилася дальше агресивність англійського летунства як на альбанському фронті, так і проти самої Італії.

Зрозуміло, що англійська офензива в південній Європі мусіла викликати реакцію Берліна, що зосереджує всі свої сили проти Англії.

Англійська акція на Середз. морі не обмежується до місцевих проблем Лібії й Альбанії. Річ тут у куди ширшому плані дефензивного й офензивного характеру. Дефензивного щодо Кипру, Суєзу, Палестини, нафтових піль Мосуля й Гібральтару. Офензивного супроти всіх тих відтинків, які не доторкають безпосередньо англійських слабих місць. В цьому політично-мілітарному розрахунку має велику вагу Туреччина, задля її географічної позиції.

Не можна забувати, що коли б війна - за планом англійського командування - мала тривати кілька років, набрали б життєвої ваги для Німеччини нафтові поля Мосулю. Коли б війна мала поширитися на нові фронти в Африці або коли б мали наступити якісь інакші непередбачені умовини, теперішні нафтові джерела, що стоять до розпорядимости Німеччини, стали б неvistарчаючі, й вона мусіла б шукати за новими - а могли б це бути тільки мосульські. На шляху до Мосуля Німеччина натрапляє на Туреччину, й звідтіля так важно для Англії привязати до себе Туреччину.

Можливо, що Англія задумує, на випадок своєї перемоги в Лібії, викликати переворот у французькому Марокко, а з цим і в німецько-французьких відносинах.

Створення такої лінії від Греції поперез Туреччину й північну Африку аж по Марокко було б одночасно базою для довгої війни, на яку англійці все більше ставлять у своїх планах.

Ясно, що подібна ситуація уявляла б значну загрозу для Німеччини й для Осі, бо Середземне море - хребетний стовп англійської імперії - було б забезпечене за Англією. Непередбачені можливості війни в Африці відсунули б на не знати як довго закінчення війни.

Звідси, самозрозуміло, реакція Осі. Велика офензива Великої Британії на Середземному морі відкинула Італію в дефензиву. Тільки рішуча протиофензива може перешкодити, ще на самому початку, здійснення таких небезпечних планів. Звідси отже поява німецьких літаків "штукає" на Середземному морі.

Для Осі є основно важливою річчю перетяти сполуки між східним і західним басейнами Середз. моря, замкнувши перед Англією відтинок між Сицилією й Тунісом. Крім цього треба знищити Мальту, що наче вірлине гніздо знаходиться між Сицилією та Лібією й творить своїми летунськими й морськими базами загрозу для комунікації між Сицилією та Африкою. Без сумніву приїде теж до сухопутної протиофензиви в Лібії.

Ця, чисто мілітарна, частина не є одинокою відповіддю Берліна на великий англійський план. Берлін, без сумніву, зужие всі свої сили й заставить увесь свій страшний мілітарний і політичний апарат, щоб довести якнайскорше до кінця конфлікту.

Великому планові треба протиставити такий же великий план. Коли слідкувати за розвитком подій за останні тижні, можна уявити собі великі лінії плану Берліна, в якому дрібниці, як війна в Альбанії або зосередження війська в Румунії, є тільки другорядні частини великого цілого. Так, як Німеччина

створила ніде непрорваний фронт проти Англії від Нарвіку по Байону, так намагається вона створити подібний суцільний фронт від Гібральтару по Дарданелі, проти англійських позицій на Середземному морі.

Рівнобіжність обидвох акцій кидається в вічі. Ідеться про те, щоб забезпечити цілий європейський суходіл від усякого наступу з боку Англії й щоб приготувати бази для атаки на англійські позиції. Вистане поглянути на мапу Європи, щоб зрозуміти, чому головна дипломатична активність Німеччини звернена на Іспанію, Францію й південно-східну Європу.

З другого боку Німеччина сконцентрувала свої дивізії в Румунії й цим робом з'явилася над Чорним морем. Тон турецької преси сильно протинімецький. Гра Туреччина неясна. Вона хоче спати Дарданелі й свою територію в Європі. Коли їй це zapewнять, не мала б причин відкидати пропозиції відносно власного нейтрального становища. З другого боку видається, що вона не бажає надто ангажуватися в англійські справи. Позиція Туреччини незavidна, бо вона держить Дарданелі, природній вихід Росії в Середземне море. Мається враження, що за винятком, коли б наступила пряма атака її території, Туреччина не вплутається в ніяку мілітарну акцію.

Великий лук від південно-західньої Європи по віденно-східню є в стані формування. Він має внеможливити англійську акцію, що хотіла б довести до вирішень в Африці.

Дві фелетенські політично-стратегічні концепції стоять одна в обличчі однієї. Конфлікт почався.

Виринає питання: Дозволить Вісь на те, щоб зреалізувався англійський план вирішення війни на Середземному морі чи обмежиться до того, щоб перешкодити створити англійську лінію Константинополь-Дакар, кидаючи головний тягар своїх сил проти британських островів?

Без такої офензиви й без успішного її висліді війна не зможе скоро покінчитися, як цього бажають у Берліні. Власне тому гадаємо, що акція проти британських островів небаром розпочнеться.

- 0 -

Бібліографія.

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВІ.

Переді мною чепурна, дуже гарно видана, книжка малої вісімки в 350 сторінок чистого й ясного друку. На обкладинці в скромному облямованні напис в італійській мові: Ле Кватро Шабле. Антологія ді нарраторі українці а кура ді Луїджі Сальвіні, - що означає по нашому: Чотири шаблі. Антологія українських письменників, під редагуванням Луїджі Сальвіні.

Перша антологія українського модерного письменства не тільки в італійській, але й взагалі в західньо-європейській літературі! Вона має вже свою історію. Рукописи перекладів успіли поживнути, поки знайшли в особі знаного флорентійського видавця Валеккі /на книжці позначено: Бібліотека Валеккі, ч. 68, Фіренце, Січень 1941/ людину, що зуміла їх належно оцінити. Але зрештою знайшли...

Тут знаходимо переклади з таких українських авторів: Юрія Яновського /чотири розділи з роману "Чотири шаблі", що й надав назву всій збірці, та нарис "Подвійне коло", взятий з його "Вершників"/, Ольги Кобилянської /"Василька"/, В. Стефаніка /"Вона земля" та "Сини"/, М. Черемшини /"Туга"/, П. Панча /"Вітроногі дні"/, Миколи Хвильового /"Іван Іванович" та "Я, Романтика"/, Григорія Косинки /"Десять" та "Темна Ніч"/, В. Підмогильного /"Іван Босий"/, Олекси Кундзіча /"Романтична Вилазка"/, Дмитра Борзяка /"Записка"/, Уласа Самчука /уривок із повісті "Марія" під заголовком "Пшениця"/ та Юрія Липи /"Рубан"/. Про кожного автора подано коротенькі біографічні дані й дуже докладну бібліографію творів, з зазначенням також перекладів і студій про них у чужих мовах. Ці біографічні й бібліографічні дані значно збільшують вагу видання та надають йому дуже поважного характеру. На жаль, назви творів та журналів, в яких їх друкують, подано тільки в італійському перекладі; треба було б навести й українські назви.

Не вважаю потрібним спинятися тут над чисто літературною вартістю перекладів, що, на мій погляд, віддають дуже добре не тільки думку, але навіть і стиль відповідних авторів. Сальвіні широко відомий, як один із кращих італійських стилістів і про це певно писатимуть італійські рецензенти, а ми ще матимемо можливість познайомити українських читачів з тим враженням, що його зробить це видання на італійський інтелектуальний світ, але не можу не згадати окремо про прегарну передмову, що її написав Л. Сальвіні до тексту антології. Ця передмова, на 24 сторінках, сама по собі великий вклад в італійське українознавство, бо подає в дуже синтетичній і блискучій формі влучну характеристику головних напрямних українського письменства, викликаючи в кожного неупередженого читача щире зацікавлення в літературі народу, що, неважаючи на постійне й систематичне винищування його письменників, продовжує безстрашно творити й геніяльно імпровізувати. В самому початку своєї передмови Сальвіні стверджує: "З української літератури мало - або таки й нічого - до нас не дійшло. На географічній мапі наших літературних відкриттів, що в ХІХ ст. покрилась іменнями письменників та назвами країн, Україна ще досі відзначається білою плямою, недослідженою землею, що на ній хіба тільки дехто віднаходить імення поета Шевченка та романтичні сліди козацьких дум. Ця антологія буде отже подорожжю в далеку країну, незнану нашій літературній географії... І в тому власне полягає її головна заслуга: мало не всім італ. читачам вона відкриває дійсно цілком незнаний світ.

Знайдуться певно критики, що дивуватимуться, чому до антології вміщено того або того автора, а не вміщено того і того. Але про це не варто дискутувати - це справа, очевидячки, не тільки особистого смаку, але й практичної доцільності; в теці автора, як довідуємося, залишилися ще деякі інші переклади з українських авторів, що з'являтимуться пізніше по італійських літературних журналах. Звернемо проте увагу, що в антології дотримано певну рівновагу межі письменниками радянськими, західньо-українськими та емігрантськими, - і італійський читач зможе легко сконстатувати, що кожний з них, працюючи в цілком відмінних умовах життя і маючи навіть відмінні політичні ідеали, все ж жили і боліли життям і болями одного й того самого українського народу і тому виступають, як правдиві виразники одного його національного невмирущого духу.

Книжку видано в 8000 примірників, і коштує вона всього 5 лірів, - така низька ціна, при дійсно гарному зовнішньому оформленні книжки, забезпечує їй швидке поширення.

Є.О. /УПС - Рим/

УКРАЇНІКА.

Ніппонський часопис на московській мові "Шангайська Зоря" помістив обширну статтю Р. Корди-Федорова про "Політичні течії серед українців". Автор дає образ боротьби за державність в добу козаччини, переповідає розвиток української політичної думки в минулому сторіччі й докладно змальовує модерне політичне життя в Україні від початку ХХ сторіччя, часи революції й змагання останніх 20 років. Остання частина статті присвячена УВО, ОУН та постатям Вождів Коновальця й Мельника, як і становищу українських націоналістів до сучасного конфлікту.